

פירקען אבות

גלאבא פערבא, מישנא דרעטא

אנטיגנוס איז פון סוהו נאמען טורא פון שמואל-פראוועדניק. ער האט געזאגט: «נישט זיין ווי די דינסטלעך, וואס זענען אויפן האנדל פאר א גוטן טאג, און זענען ווי די דינסטלעך, וואס זענען אויפן פארשטאנדלעך.»

אנטיגנוס איז סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות

פרס - לשון ערך. והוא מה שאדם נותן למי שעבד אותו והוא אינו חייב בדין ליתן לו כלום, כמו מה שיתן אדם לבנו קטן או לאשתו או לעבדו מפני קורת רוח שעשו לו. ואפילו לתקות פרס כזה לא יעבוד אדם את בוראו, אלא מאהבה בלבד:

ויהי מורא שמים עליכם - אף על פי שאתה עובד מאהבה עבוד ג"כ מיראה. שהעובד מאהבה זריו במצות עשה, והעובד מיראה נזהר ממצות לא תעשה, ונמצאת דעבודתו שלימה. וכן אמרו חז"ל, עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה, שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט:

תפארת ישראל על מסכת אבות

אל תהיו וכו' ע"מ לקבל פרס - ר"ל אל תשמור ג' חיובך הנ"ל כעבד שפל במדותיו, שבעד כל שימוש קל שיעשה לרבו, יבקש שכר, כי כל כוונתו לטובת עצמו, אלא חשוב עצמך כעבד נרצע לעבודתו ית', שגופו קנוי לרבו, ואיך יעיז לבקש שכר.

ויהי מורא שמים עליכם - ר"ל אע"ג דלענין קיום המצות אמרתי שלא תזכר אז בשכר עכ"פ בעת יודמן לך חטא יהיה מורא וכו' מעונש:

טראקטאט באבא בתרא 106

Но разве поступающий так – не полный праведник? Ведь в брайте сказано: Тот, кто говорит: «Эту монету я отдаю на цдаку ради того, чтобы были живы мои сыновья», – или: «...ради того, чтобы обрести удел в будущем мире», – полный праведник! Ответ: Здесь говорится о различных случаях: (брайта говорит) о евреях, а (раби Элизер) – о неевреях.

מסכת בבא בתרא דף י"ע

ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא והתניא האומר סלע זה לצדקה בשביל שיהיו בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא כאן בישראל כאן בעובד כוכבים

ראמחאל. מסיילא יאשרים

Вступление

И поскольку каждому разумному человеку очевидна необходимость цельности в служении и то, что оно должно свершаться в просветленности и чистоте, без которых оно нежеланно Всевышнему и отвратительно Ему, – ведь Он исследует все сердца и понимает все устремления нашей мысли, – что мы ответим в день суда...

ראמח"ל, מסיילא יאשרים

הקדמה

וכיון שכבר התאמת אצל כל חכם צורך תמימות העבודה וחובת טהרתה ונקיונה שזולת אלה אינה נרצית ודאי כלל, אלא נמאסת ומתועבת, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין (דה"י א כח), מה נענה ביום תוכחה

Глава 16

Ведь так же, как на «нижний» [то есть земной] жертвенник возносили только тонкую, просеянную через тринадцать сит муку (Менахот 76б), абсолютно чистую от всякой примеси, так и на «верхний» жертвенник можно вознести только отборные, чистые от всякой примеси поступки, дабы это было избранным, совершенным служением Всевышнему. Я не говорю, что все остальное будет отвергнуто полностью, ведь Всевышний не лишает награды никого и воздает награду в соответствии с [тем хорошим, что находит] в каждой поступке. Но я говорю о совершенном служении, которое подобает всякому, кто истинно любит Всевышнего, а таким может быть названо только абсолютно чистое служение, обращенное только к Нему и ни к чему больше.

Маараль

Антигнос. Мы уже разъясняли, что это были исключительные для своего времени люди, патриархи всего мира, и ценность их наставлений соответствует их высочайшему уровню. Наставление Шимона-праведника охватывало весь мир в целом, поскольку он говорил о трех вещах, на которых стоит весь мир. Таково же и наставление Антигноса из Сохо: его слова касаются служения Б-гу, то есть, всех человеческих дел – ведь человеку подобает направить все свои поступки на это служение. Поэтому он сказал: Не будьте как те рабы, которые служат хозяину, чтобы получить награду, и пусть будет на вас страх перед Небесами. А почему его слова поставлены после слов Шимона-праведника, еще будет разъясняться.

Его слова у многих вызывают вопрос: почему он не советует быть как рабы, служащие господину ради награды? Тора ведь полна обещаниями награды: «...Чтобы было тебе благо и чтобы продлились твои дни», — а также множество других стихов! А в трактате Бава-батра (10б) сказано: «Если человек говорит, что жертвует серебряную монету на цдаку, чтобы его сын выздоровел, — он является полным праведником». Почему же тогда мы должны быть как рабы, служащие хозяину не ради получения награды? И еще один вопрос: почему он подчеркивает, что служить Б-гу нужно так, как служат рабы, рассчитывающие не получить награду? Какие же это рабы служат хозяину, рассчитывая не получить награду (буквально: с условием не получить награду)? Мишне надо бы сказать: «Служите не ради награды», — но никак не следовало было сказать: «...рассчитывая не получить награды!» И еще вопрос: почему сказано: «страх перед Небесами», а не «перед Вездесущим» или просто «перед Б-гом»?

Вот как следует понимать эту мишну. Несомненно, самое лучшее служение Б-гу - это то, которое осуществляется из любви. То же, что делается ради награды, не может быть основным направлением служения. Однако даже если человек служит Б-гу ради награды, которую получит за это,

פרק טז - בביאור מדת הטהרה

כי הנה כשם שאין עולה על גבי המזבח שלמטה אלא סולת נקיה מנופה בשלש עשרה נפה שכבר טהור לגמרי מכל סיג כך אי אפשר לעלות על רצון מזבח העליון להיות מעבודת האל השלמה והמובחרת, אלא המובחר שבמעשים, הטהור מכל מיני סיג. ואינני אומר שמה שהוא זולת זה יהיה נדחה לגמרי, כי הרי הקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכר כל בריה ומשלם שכר המעשים לפי מה שהם. אמנם, על העבודה התמימה אני מדבר הראויה לכל אוהבי ה' באמת, שלא יקרא בזה השם אלא העבודה הטהורה לגמרי, שלא תהיה הפניה בה אלא לשם יתברך ולא לזולתו.

מהר"ל

אנטיגנוס. כבר בארנו, כי במה שהיו אלו האנשים אבות העולם ולא היה כיוצא בהם בזמן שלהם, היו מלמדים מוסר לעולם, וכפי ערך מדריגת מעלתם היה מדריגת מוסר שלהם. כי המוסר שאמר שמעון הצדיק כולל כל העולם, שהרי אמר על ג' דברים העולם עומד, וכך הוא מוסר של אנטיגנוס איש סוכו, כי דבריו הם בעבודת הש"י אשר בודאי עבודת השי"ת הוא כולל כל מעשה האדם, כי כל מעשה האדם ראויים שיהיו פונים אל עבודתו ית'. ולפיכך אמר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם, ועוד יתבאר סדר אנטיגנוס אחר שמעון הצדיק:

ושואלים על זה איך אמר אל תהיו כעבדים המשמשים לקבל פרס, והלא כל התורה מלא מזה למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך וכן במקומות הרבה, ועוד הרי אמרינו בפרק קמא דבבא בתרא (י' ע"ב) האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, ואיך אמר אלא הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא לקבל פרס, ועוד קשה שאמר אלא כעבדים המשמשים את הרב שלא לקבל פרס, וכי איזה הם העבדים המשמשים שלא לקבל פרס לא היה צריך לומר רק אל תשמשו לקבל פרס ולא שלא לקבל פרס, ועוד קשה מה שאמר ויהא מורא שמים עליכם ולא אמר ויהא מורא המקום עליכם או מורא הקב"ה עליכם.

ופירוש מאמר הזה שוודאי עיקר העבודה שיעבוד הש"י מאהבה, ואם יעשה בשביל שכר, דבר זה אינו עיקר העבודה, אמנם מ"מ אף אם עובד בשביל השכר שיגיע לו הוא צדיק גמור, כי הטוב לישראל היא רצונו יתברך, וא"כ בזה שאמר שיהיה בן עולם

он — полный праведник. Ведь благо для Израиля и есть желание Б-га. Поэтому, когда человек говорит: «Я собираюсь исполнить ту или иную заповедь с тем, чтобы обрести за нее удел в Будущем мире», - его желание совпадает с желанием Б-га. И когда Талмуд использует выражение «полный праведник», он не имеет в виду, что этот человек становится большим праведником. Он - праведник без изъяна, но и без благочестия (хасидут). Высшей ступени праведности, на которой стоит служащий Б-гу из любви, он не достигнет, пока будет служить ради награды. Талмуд утверждает это в трактате Авода зара (19a), обсуждая стих «...страстно любящий Его заповеди». Раби Элизер объясняет: «Его заповеди, а не награду за них, согласно сказанному в Мишне: “Не будьте как те рабы, которые служат хозяину в надежде обрести награду”». Таким образом, стало ясно, что основное повеление Б-га состоит в том, чтобы любить сами Его заповеди.

Это и имел в виду Давид, когда начал обсуждаемый стих (Теилим 1) словами: «Счастлив муж...» Счастлив, то есть, обрел истинное благо, именно тот, кто желает самих заповедей, а не награды за них. Но, так или иначе, тот, кто служит Б-гу ради удела в Будущем мире, — праведник, и Тора обращается к нему, когда говорит: «...чтобы было тебе благо». Возможно, (однако), стих не имеет в виду, что целью служения человека будет обретение блага, то есть, награды. Писание лишь говорит, что это благо непременно придет от Б-га, однако служить Б-гу следует не ради этого, а ради любви к Нему, совершенно не делая обещанную награду целью, — тогда награда придет сама. Фраза «...для того чтобы тебе было благо» не означает, что заповедь следует исполнять ради этого блага. Ведь подобный оборот используется и в стихах, говорящих о наказании, например: «...чтобы присоединились грехи по ошибке к совершенным сознательно»... Также и выражение «...чтобы было тебе благо» не означает, что надо служить Б-гу ради этого блага, а говорит лишь о том, что это служение ведет к благу.

И понятно, почему мишна не сказала, что Б-гу следует служить «из любви»: ведь тогда не было бы понятно, о какой любви идет речь. Не было бы очевидно, что говорится о любви к Самому Б-гу, а не о любви из-за блага, которое Б-г уже даровал человеку или дарует в будущем. Можно было бы подумать, что мишна имеет в виду всего лишь, что за то, что Б-г сделал человеку добро, ему следует любить Его и служить Ему. Это ведь тоже любовь: (такой) человек на самом деле любит Б-га за дарованные ему блага. Поэтому мишна говорит, что необходимо служить Ему не ради награды, поскольку не в награде — смысл служения. Конечно, тот, кто служит Б-гу из-за блага, уже дарованного или обещанного в будущем, — полный праведник, но истинное служение в том, чтобы любить Б-га и стремиться исполнять его заповеди, тем самым приближаясь к Б-гу (דביקות)...

А будьте как те рабы, которые служат хозяину, не рассчитывая на получение награды. Не бывает рабов, которые служат господину, рассчитывая не получить награду

הבא זהו רצון הש"י, ואין פי' צדיק גמור גדול, אבל פירושו צדיק בלי חסרון ובלי תוס' חסידות, אבל מדה העליונה שיהיה נקרא עובד מאהבה לגמרי אין לו אם משמש על מנת לקבל פרס, ובפי' אמרו כך בפ"ק דע"ז ("ט ע"א) במצותיו חפץ מאוד אמר רבי אליעזר במצותיו חפץ ולא בשכר מצותיו כדתנן הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, הרי לך מבואר כי עיקר המצוה שיחפוץ במצותיו,

וע"ז אמר דוד (תלים א') אשרי האיש, כלומר שהוא האיש המאושר על כל כאשר במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו, אלא דמ"מ צדיק הוא אף אם עובד שיהיה בן עולם הבא, והתורה דברה מזה הצדיק ולכך אמר למען ייטב לך. ואפשר לפרש שאין הכתוב מדבר שיעשה תכלית כונתו אל הטוב דהיינו השכר, אבל הכתוב אמר שכך יהיה נמשך מהש"י הטוב, אבל שיעבוד בשביל זה להקב"ה זה אינו, אבל עיקר העבודה שיהי' עובד הש"י בשביל אהבה ולא ישים תכליתו כלל אל השכר המגיע, רק שהשכר נמשך מן הש"י מעצמו. ואין פי' למען ייטב לך שיעשה המצוה בשביל זה, שכן כתיב ג"כ למען ספות הרוה וגו' וכמו שפי' הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה, רק שהכתוב ר"ל כי דבר זה נמשך ממנו. וכן למען ייטב לך, ואין הפירוש שיעבוד את הש"י בשביל הטוב רק שהטוב נמשך מזה, ופי' ברור הוא שאין ראוי שיהיה עיקר העבודה בשביל זה.

ומה שלא אמר תהיו עובדים מאהבה, כי לא היה משמע שיהיה אוהב הש"י מצד עצמו ולא בשביל טוב שעשה לו או שיעשה לו, רק היה משמע שכל מי שעשה הש"י טוב אליו יש לו לאהוב אותו ויעבוד אליו, כי גם זה אהבה היא שהרי אוהב אותו יתברך בשביל הטוב שעשה לו, ולפיכך אמר שיהיו משמשים שלא לקבל פרס שאין עיקר העבודה כך, אף כי בוודאי וברור שהוא צדיק גמור כאשר עובד הש"י הן בשביל הטוב שעשה או בשביל הטוב שיעשה, אבל עיקר העבודה שיאהב את הש"י ויחפוץ לעשות מצותיו ובוזה יש לו דביקות בו יתברך מצד עצמו וכו'.

ומה שאמ' אלא הו' כעבדים המשמשים את הרב שלא לקבל פרס, ולא ימצא עבדים המשמשים ע"מ שלא לקבל פרס, ולא הו' ליה לומר רק אל תהיו

(буквально: с условием не получить награду). Но мишна не могла ограничиться первой частью: Не будьте как те рабы, которые служат хозяину в надежде обрести награду, — поскольку это означало бы, что такое служение запрещено, и тот, кто так поступает, — нечестивец. Ведь выражение «не будьте», как правило, означает запрет! Поэтому мишна, сказав это, поясняет, что (такое служение) само по себе неплохо, и что человек, служащий Б-гу ради награды, все же остается праведником. Однако — продолжает мишна — Б-гу нужно служить более возвышенным способом, то есть, не ради награды. И об этом она говорит: Не будьте как те рабы... Мудрец, сказавший это, хотел научить нас, что наилучшее служение — это то, которое совершается не ради награды. И поэтому недостаточно было просто сказать: Не будьте как те рабы, которые служат хозяину в надежде обрести награду, — а необходимо было дополнительно пояснить: будьте как те рабы, которые служат хозяину, рассчитывая не получить награды, — и все это мы уже разъяснили...

Затем мишна добавляет: И пусть будет на вас страх перед Небесами! После того как Антигнос сказал о любви, он (почувствовал необходимость) поговорить и о трепете. Ведь когда один человек любит другого, он сердечно привязан к нему, а такая привязанность лишает трепета. Вот какой пример тут будет уместен. Предположим, кто-то упоминает Имя Б-га. Если другой, кто любит Б-га, услышит это Имя, он, несомненно, обрадуется, и эта радость уничтожит в нем страх, — а ведь, услышав Имя Б-га, подобает трепетать. Поэтому Антигнос говорит: «Хотя я и заповедал вам любить Б-га, не относитесь к Нему как к приятелю, с которым вы постоянно видите. Не забывайте, что Б-г на Небесах, а вы — на земле, и тем самым на вас будет трепет перед Небесами и любовь его не упразднит». Поэтому мишна говорит: и пусть будет на вас страх перед Небесами, — а не «перед Вездесущим». И всегда, когда упоминаются Небеса, говорится именно о «страхе перед Небесами», и никогда — о «любви к Небесам». Ведь для того, чтобы ощутить трепет перед Б-гом, необходимо понять, что Б-г невообразимо выше человека; любящий же Б-га ощущает неразрывную связь с Ним. Так слова Антигноса получают объяснение, ни в чем не отклоняющееся от истинного пути.

И мы уже разъяснили, что Антигносу подобало изречь именно это, поскольку его слова охватывают служение Б-гу из любви и из страха, как подобает. Слова Антигноса поставлены после высказывания Шимона-праведника, которое заложило основу всего мира, и предназначены (научить) живущего в этом мире человека взаимоотношениям с Творцом через любовь и трепет. Ведь мир сотворен ради человека, ради того, чтобы он служил Творцу, а это служение совершается через любовь и трепет.

И, несомненно, эта фраза соответствует положению Антигноса, который был одним (единоличным лидером поколения) вместо двоих (как в эпоху пар): ведь любовь и трепет вырастают из одного корня. На человека возложены одновременно две обязанности: любить Б-га и трепетать перед Ним. И это и есть подобающее ему поведение.

כעבדים המשמשים ע"מ לקבל פרס, מפני שהיה משמע מזה שאסור לגמרי ואם עשה זה הרי הוא רשע, שכך משמע לשון אל תהיו כעבדים וכו', ולכך אמר אל תהיו וכו' ור"ל לא שזה רע, דודאי אפילו אם עובד את הש"י לקבל פרס ג"כ הוא צדיק, אלא שיש לו לעבוד הש"י ביותר טוב שלא ע"מ לקבל פרס, ולכך אמר אלא הו וכו', והחכם הזה לא בא ללמד רק עיקר העבודה שתהיה ע"מ שלא לקבל פרס, ולכך הוצרך לומר תהיו כעבדים וכו' ולא היה די במה שאמר אל תהיו כעבדים וכמו שאמרנו וכו'.

והוסיף לומר ויהי מורא שמים עליכם, אחר שהזהיר אותם על האהבה הזהיר אותם על היראה ג"כ, וזה כי מדרך מי שאוהב את אחד לבו קשורה בו, ודבר זה מבטל היראה. משל זה שאם אחד מזכיר שמו של הקב"ה מי שאוהב הש"י כאשר ישמע אדם דבר שנאהב לו אין ספק שהוא שמח, ודבר זה מבטל היראה כי יש לאדם שיהיה ירא ויבהל כאשר ישמע הוצאת השם מפני היראה, ולפיכך אמר אף שהזהרתי אתכם על אהבה לא יהיה הש"י נחשב כמו אוהבך אשר אתה רגיל עמו, אבל יהיה נחשב לו כי הש"י בשמים ואתה על הארץ, וכך יהיה נחשב לך הקב"ה בשמים ואתה על הארץ ובוזה יהיה מורא שמים עליך, ולא תהיה האהבה מבטלת היראה. ולכך אמר ויהי מורא שמים עליכם, ולא אמר ויהי מורא המקום עליכם, ובכל מקום אצל המורא נאמר יראת שמים ולא נאמר אהבת שמים, כי היראה צריך שיהיה נחשב אליו הקב"ה נבדל ממנו לגמרי, אבל האהבה יחשוב שהוא דבק בו יתברך כדכתיב (דברים י"ט) לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, והתבאר דברי אנטיגנוס מבלי יציאה מן הדרך הנכון כלל.

וכבר אמרנו כי ראוי מאמר זה לאנטיגנוס בעבור שהוא כולל כל עבודת המקום מאהבה ומיראה כמו שראוי. ומאמר זה בא אחר מאמר שמעון הצדיק שנתן עמודים אל כל העולם, בא עתה לתת אל האדם שהוא בעולם איך יהיה עם בוראו על ידי האהבה והיראה, כי העולם נברא בשביל האדם שיהיה עובד בוראו, והעבודה היא על ידי האהבה והיראה.

ובודאי מאמר זה ראוי לאנטיגנוס שהוא אחד במקום שנים, כי עיקר האהבה והיראה יש להם שורש אחד, כי צריך האדם שיהיה אוהב הש"י ויהיה ירא מפניו וזהו שראוי אל האדם,

Неправильно было бы, если бы у человека был только трепет, но не было любви, или была бы одна лишь любовь без трепета. Хотя бывают поступки, вызванные только трепетом, и поступки, на которые человека подвигает только любовь, в самом человеке должны присутствовать и любовь, и трепет одновременно. Поэтому, когда Антигнос наставляет человека и в трепете, и в любви, он должен делать это в одиночку, без пары. А после него в мишне появляются пары мудрецов, один из которых говорит о поступках, определяющихся только любовью, а другой — о делах, связанных только с трепетом; это будет разъясняться ниже.

ואין ראוי שתהיה יראה בלא אהבה ואהבה בלא יראה. אבל יש מעשה שיש בו אהבה בלבד ויש (בו) מעשה שיש בו יראה בלבד, אבל האדם ראוי שיהי' [בו] אהבה והיראה ביחד, ולכך אנטיגנוס שבא להזהיר האדם על האהבה ועל היראה ראוי שלא יהיה זוג עמה אבל הזוגות שבאו אחריהם, אחד מן הזוג היה בא להזהיר על מעשה שיש בו אהבה בלבד, והשני על מעשה שיש בו יראה בלבד כמו שיתבאר, ותמיד אחד היה מזהיר על מעשה של אהבה והשני על מעשה שיש בו היראה, ופירוש זה נכון ועוד יתבאר:

ГЛАВА ПЕРВАЯ, МИШНА ЧЕТВЕРТАЯ

Йоси бен Йозер из Цареды и Йоси бен Йоханан из Иерусалима приняли от них. Йоси бен Йозер из Цареды говорил: пусть твой дом будет местом собрания для мудрецов. Пылись в прахе их ног и пей с жадностью их слова".

יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים, והגוי מתאבק בעפר רגליהם, והגוי שותה בצמא את דבריהם.

Современниками маккавейских войн была пара мудрецов, стоявшая во главе Санедрина. Оба - ученики Антигона из Сохо. Одного звали Йоси бен Йозер, другого - Йоси бен Йоханан. Йоси бен Йозер погиб во время резни, устроенной греками в Иерусалиме. Талмуд рассказывает, что когда его вели на казнь, его племянник, примкнувший к эллинизаторам, пытался уговорить дядю отказаться от Торы. "Разве кто-нибудь служил Всевышнему преданнее, чем ты? - спросил он. - И вот, что ты получаешь в награду!" - "Если такая участь постигает исполняющих Его волю, то что будет с нарушающими?" - ответил мудрец.

С Йоси бен Йозер и Йоси бен Йоханан начинается период "пар". В отличие от предыдущих поколений, во главе мудрецов отныне стояли двое: к уже существующей должности *Av Be'it Din* (глава Верховного Суда, Санедрина) добавилась новая - Наси, председатель Санедрина. *Av Be'it Din*, как и прежде, руководил судейской работой высшего центра, разрешавшего все спорные и сомнительные вопросы Закона. Перед народом от лица Санедрина выступал председатель, Наси. Раньше это делали первосвященники, управлявшие народом на основе решений суда. Но в последнее время на эллинизированных священников полагаться стало нельзя, а потому мудрецы выбирали из своей среды Наси, представлявшего Санедрин перед народом.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות

יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים - כל התנאים הנזכרים בפרק זה זוג זוג פלוני ופלוני קבלו מפלוני ופלוני, הראשון מהם נשיא והשני אב בית דין:

תוספות יום טוב מסכת אבות פרק א משנה ד

יוסי בן יועזר וכו' - כתב הר"ב כל התנאים וכו' כדתנן משנה ב' פ"ב דחגיגה ושם פירשו התוספות בשם הירושלמי שבימיהם היתה מחלוקת ראשונה בישראל ולכך אומר אני שלפניהם לא הוזכרו זוגות כי היה הא' לראש בדורו ואין שני לו. מה שא"כ מימות אלו ואילך שנתפרדה התבילה והיו לשנים ראשים. כל תורתם אמת שהרי קבלוהו. ואין המחלוקת אלא בדברים התלויים בסברא להדרש באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן כמו שהרחיב הרמב"ם הדבור בזה בהקדמתו לפי' המשניות: קבלו מהם - פירש הרמ"ה משמעון ואנטיגנוס. וכתב רבי יוסף ר' נחמיאש שלמדו תחלה לפני שמעון הצדיק ונפטר. והם עדיין לא למדו כל צרכם וחזרו ללמוד לפני אנטיגנוס הממלא מקום שמעון הצדיק עד שנפטר ג"כ. והם מלאו את מקומו.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א משנה ד

יהי ביתך בית ועד לחכמים - כשירצו החכמים להתקבץ ולהתועד, יהיה ביתך מוכן לדבר זה, שיהיו רגילים לומר נתקבץ בביתו של פלוני. שאי אפשר שלא תלמוד מהם איזה דבר חכמה. משלו משל למה הדבר דומה, לנכנס לחנותו של בשם, אף על פי שלא לקח כלום, מ"מ ריח טוב קלט והוציא עמו:

והוי מתאבק בעפר רגליהם - כלומר שתלך אחריהם. שהמהלך מעלה אבק ברגליו, וההולך אחריו מתמלא מאבק שהוא מעלה ברגליו. פירושו אחר, שתשב לרגליהם על הארץ. שכך היו נוהגים שהרב יושב על הספסל והתלמידים יושבים לרגליו על גבי קרקע: והוי שותה בצמא את דבריהם - כאדם צמא ששותה לתיאבון, ולא כאדם שבע שקץ במזונו שמואס אפילו בדברים הערבים וטובים:

תפארת ישראל על מסכת אבות פרק א משנה ד

והוי שותה בצמא את דבריהם - ר"ל מדכל דבר המורגל אדם קץ בו [כנדה ל"א ב'], לכן תהיה נזהר לחבב דבריהם, שלא תשיג עבירה תחת מצוה [ונקט דבריהם, ולא אמריהם, דקמ"ל דאפילו יחלקו עמך בדין ויקנטרוך, אפ"ה תדע כי אוהביך הם, וכך דרכה של תורה

Маараль

מהר"ל

Йоси бен Йозер из Црейды... Мы уже сказали, что великие люди оставили нам великие наставления, соответствующие их высочайшему уровню. И вот Йоси бен Йозер передал нам наставление в том, что касается дома, в котором человек живет; и (суть его наставления в том, что) в его доме должна пребывать мудрость. И, несомненно, это чрезвычайно важно — чтобы дом, в котором человек живет, был обиталищем Б-га. Ведь человек постоянно обитает там, и если его дом находится на высоком уровне, сам человек тоже поднимается на высокий уровень.

Ниже будет разъясняться, что наставление Йоси бен Йозера из Црейды направлено на то, чтобы обустроить дом человека в том, что касается служения Б-гу, а в особенности — в отношении любви к Б-гу и трепета перед Ним. Как мы уже говорили, Антигнос обустроил человека самого по себе. Однако человек не бывает один: ему нужен дом, жена и домочадцы. И эта пара как раз и обустроивает его дом, обеспечивая то, в чем он нуждается ради любви к Б-гу и трепета перед Ним.

Поэтому он говорит: **Пусть будет твой дом домом собрания для мудрецов**, — другими словами: пусть в твоём доме постоянно будут находиться мудрецы, и это — залог его совершенства. **И**, — продолжает он, — **сиди в пыли их ног**, — другими словами: не обращай с ними, как с простыми друзьями, ибо этим ты посягаешь на величие их мудрости, если ты сам пока еще не столь великий мудрец, как они. Такой человек, как ты, должен объединиться с ними (так, как это подобает, то есть) поставить себя в подчиненное положение, подчеркнуть, что ты ниже их. Поэтому он должен опуститься **в пыль** возле их ног, то есть, держать себя на уровне праха **их ног** — самого низкого, что может быть связано с мудрецом. Более того, он должен сидеть в пыли их ног, то есть, быть довольным этим своим положением. И так и подобает поступать, поскольку разум отделен от материальности, а если человек ведет себя с мудрецом как с приятелем, он не может рассматривать его как (носителя) отделенного от материи разума.

יוסי בן יועזר איש וכו'. כבר אמרנו כי הגדולים לפי גודל מעלתם היה מוסר שלהם בדברים גדולים מאוד, ובא יוסי בן יועזר להזהיר על ביתו של אדם אשר שם דירתו ששם תהיה החכמה. ואין ספק כי ביתו אשר שם דירתו, הוא עיקר גדול כאשר הוא בית אלהי קדוש, לפי שהאדם תמיד שם וכאשר ביתו אשר שם דירתו במעלה, נחשב לאדם שיש לו מעלה גדולה עליונה,

ויתבאר בסמוך שבא לתקן בית האדם בעבודת הש"י בפרט באהבתו וביראתו. וכבר אמרנו כי אנטיגנוס תיקן את האדם עצמו, ואין האדם בלבד, כי צריך הוא אל בית ואשה ובני בית, ובא הזוג הזה לתקן הבית ואשר הוא צריך אליו בבית באהבה וביראה.

ולפיכך אמר יהי ביתך בית ועד לחכמים, שיהיה בתוך ביתו חכמים וזהו שלימות גדול כאשר ביתו הוא עומד לחכמים. ואמר והוי מתאבק בעפר רגליהם, כלומר שלא יהיו החכמים נחשבים אליו כמו דרך החברים שבזה היה ממעט במעלת החכמה כאשר הוא עדיין אינו חכם כמותם, אבל יהיה מתחבר להם דהיינו להשפיל תחת רגליהם, וזהו הוי מתאבק בעפר רגליהם שהוא סוף שפלותם עד שיהיה מתחבר אל שפלותם. ויהיה מתאבק בהם להשפיל עצמו לגמרי עד שיהיה מתחבר אל שפלותם. ודבר זה ראוי, וזה מפני כי השכל גם כן הוא נבדל, ואם מתחבר לתלמיד חכם כמו שני חברים לא היה החכם אצלו במדרגת השכל שהוא נבדל.

Однако человек не должен и (впадать в другую крайность), смотря на мудреца как на нечто совершенно отличное: ведь тогда он не сможет воспринимать его как «разум в человеке» и относиться к нему как к «разуму в своем доме», то есть, в теле, соизмеримому с домом. Дело в том, что разум на самом деле отделен от человека, который лишь «связан» с ним, так что можно сказать, что человек «сидит в пыли у ног» разума. Поэтому и к мудрецу, находящемуся в твоём доме, следует относиться так же: не связываться с ним вплоть до объединения, а сидеть в пыли его ног, так же, как ведет себя тело по отношению к разуму, не соединяясь с ним, а «сидя в пыли его ног», находясь рядом с ним. Вдумайся в это.

Затем *мишна* говорит: **И пей с жадностью их слова.** Разум делает человека совершенным, а человек без разума - это человек с недостатком. Поэтому он должен с жадностью впитывать разумные речи мудрецов: если он не будет пить их, он останется несовершенным, а совершенство может обрести, лишь впитав их. И (для него само собой разумеется, что) он будет пить эти слова **с жадностью**, так как будет страстно желать обрести совершенство и исправить недостаток — ведь ущербный человек лишен блага. И когда человек **с жадностью пьет слова** мудреца, этот мудрец становится для него тем, чем для человека является разум, то есть, (само восприятие слов мудреца) делает слушающего совершенным, как разум делает совершенным всего человека.

Йоси бен Йозер наставляет и обучает человека, как обустроить свой дом, сделав его домом мудрости и привлекая в него мудрецов. И дому подобает быть именно таким, поскольку он для человека то же, что тело для его разума. Тело точно так же принимает в себя разум, который поселяется и живет в нем. И если человек желает, чтобы дом его был таким, как нужно, он должен **сделать его домом собрания для мудрецов, сидеть в пыли их ног и с жадностью пить их слова.** Ведь все то же самое относится и к разуму, который не тождествен человеку, а просто гостит в нем. (И чтобы помнить об этом), человек должен сидеть в пыли возле ног мудреца, показывая (самому себе), что он отличается от мудреца, символизирующего разум, и что они соединены только местом совместного пребывания: мудрец, как и он сам, находится в его доме, — но никоим образом не смешаны и не объединены в единое целое. А из этого состояния будет следовать все, что относится к (взаимосвязи) человека и его разума, как уже было разъяснено. И поскольку разум дает человеку совершенство, хозяин, (принимающий у себя мудреца), должен **с жадностью пить его слова**, так как это напомнит (ему) о том, что мудрец дарует ему совершенство. И это следует понять.

ולא שיהיה נבדל לגמרי מן הת"ח, שא"כ לא היה הת"ח אצל האדם במדרגת השכל שהוא באדם, שנמצא השכל בביתו הוא גוף האדם הגשמי שדומה לבית, כי השכל נבדל מן האדם רק יש אל האדם קשור עם השכל ובזה האדם מתאבק בשכל, וכך יהיה נוהג עם ת"ח בביתו שיהיה נמצא ת"ח בביתו אבל לא יהיה לו חבור גמור אליהם רק מתאבק בעפר רגליהם כאשר ראוי לנהוג, וכאשר ימצא השכל באדם שהוא נבדל מן האדם אין לו חבור גמור עמו רק שנמצא עמו והבן זה:

ואמר הוי שותה בצמא את כל דבריהם. פי' כמו שהשכל הוא משלים את האדם, וכאשר אין השכל באדם אז האדם חסר, ובשכל יושלם האדם ולפיכך ישתה האדם בצמאה דבריהם, כי האדם שלא ישתה הוא חסר ובשתיה יושלם, ולפיכך הוא שותה בצמאה והוא להוט מאד אחר השלמת חסרון שלו שכל זמן שהוא חסר אינו בטוב, ולכך ישתה בצמאה דבריהם ג"כ, שבזה נראה כי הת"ח הוא השלמת בני אדם כמו שהוא אצל האדם שהשכל הוא השלמת האדם, וכאשר אין בו שכל הוא חסר.

והנה יוסי בן יעזר היה מלמד ומזהיר את האדם בתקון ביתו שיהיה ביתו בית חכמה ויהיו בביתו חכמים ודבר זה ראוי לביתו כי ראוי שיהיה ביתו דומה לבית שהוא הגוף כי הגוף של אדם מקבל ג"כ השכל והוא שורה בו ונמצא בו, ולפיכך אם האדם רוצה לתקן שיהיה ביתו כאשר ראוי, יהיה ביתו בית ועד לחכמים ויהיה מתאבק בעפר רגליהם וישתה בצמאה דבריהם, כי כל אלו דברים הם נמצאים ג"כ בשכל, שהוא נבדל מן האדם רק שיש אל השכל מציאות עם האדם, כנגד זה יהי' מתאבק בעפר רגליהם שדבר זה מורה על שהוא נבדל הת"ח שהוא השכל, רק שיש עמו הקשר מציאות כי נמצא הת"ח בביתו, וזהו הקשר מציאות בלבד שנמצא עמו אבל לא עירוב וחבור לגמרי, ובזה הכל נמשך כפי מה שנמצא השכל עם האדם כמו שבארנו, ומפני כי השכל משלים את האדם לכך ישתה ג"כ בצמאה דבריהם, כי זה מורה שמקבל השלמה מן הת"ח ודבר זה ראוי להבין: